

**O'ZINI-O'ZI BOSHQARISH ORGANLARIDA IJTIMOIIY
XIZMATLARNI TASHKIL ETISH MEXANIZIMLARI (IJTIMOIIY
XODIM MISOLIDA)**

Abdusaitova Munisa Sunnat qizi

Mamasaidova Durdona Quvvatovna

Samarqand Davlat universiteti Kattaqo'rg'on filiali ijtimoiy ish yo'nalishi

4-kurs talabalari

Email: abdusaitovamunisa@gmail.com

Email: durdonaquvvatovna@gmail.com

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada o'zini-o'zi boshqarish organlarida ijtimoiy xizmatlarni tashkil etish mexanizimlari va ushbu sohada olib borilgan rejalar to'g'risida bayon etilgan. Shuningdek muhtoj aholi qatlamiga berilayotgan moddiy va ma'naviy yordamlar, kompleks chora-tadbirlar to'g'risida atroflicha fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy xodim, davlat apparati, voyaga yetmagan bolalar hamda nogironligi bo'lgan shaxslarga yo'naltirilgan ijtimoiy yordam, Ijtimoiy xodim, «oilabay» yondashuv tizimi.

KIRISH.

Ijtimoiy xodim – bu aholining ijtimoiy muammolarini aniqlash, ularni hal etish choralarini ko'rish va davlat hamda nodavlat tashkilotlari bilan hamkorlikda yordam ko'rsatish vazifasini bajarayotgan mutaxassisdir. Ular o'zini-o'zi boshqarish organlari tarkibida ishlaydi va bevosita aholining turmush tarzi, muammolari va ehtiyojlaridan xabardor bo'ladi. Ijtimoiy xizmatlarni tashkil etish mexanizmlari bir nechta bosqichlardan iborat. Dastlab, ehtiyojlarni aniqlash bosqichi amalga oshiriladi, ya'ni mahalla faollari va ijtimoiy xodimlar orqali qaysi oilalarga qanday yordam zarurligi belgilanadi. Keyingi bosqich – xizmat turini tanlash va uni taqdim etish, ya'ni moddiy yordam, maslahat, tibbiy ko'mak,

huquqiy maslahat va boshqa ko'rishlarda bo'lishi mumkin. So'ngra, xizmatning sifatini monitoring qilish, ya'ni ko'rsatilgan xizmatdan manfaatdorlar qanday darajada foydalanganini baholash bosqichi turadi. Amaliyotda ijtimoiy xodimlar mahalla aholisining roziligi va ishonchini qozonish orqali samarali ishlaydi. Ular uyma-uy yurib, ehtiyojmand oilalar bilan bevosita ishlaydi, tegishli tashkilotlarga murojaat qiladi va yordam olishlariga ko'maklashadi. Bu jarayonda sog'liqni saqlash muassasalari, maktablar, bandlik markazlari, huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan hamkorlik qilish muhim hisoblanadi. Ijtimoiy xizmatlarning muvaffaqiyati ko'p jihatdan ularni tashkil etishdagi mexanizmlarning puxtaligi va ijtimoiy xodimlarning malakasiga bog'liq. Yaxshi tashkil etilgan tizim aholini davlatdan ko'proq qoniqish hosil qilgan holda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi. Shu bilan birga, ijtimoiy xizmatlar jarayonida insonparvarlik, xolislik va professionallik asosiy tamoyillar sifatida qaraladi.

Ijtimoiy xizmatlar – bu aholining ehtiyojmand qatlamlariga ko'rsatiladigan ijtimoiy yordam, maslahatlar, ko'mak va psixologik qo'llab-quvvatlash tizimidir. Ular nafaqaxo'rlar, nogironlar, yolg'iz keksalar, kam ta'minlangan oilalar, voyaga yetmagan bolalar hamda nogironligi bo'lgan shaxslarga yo'naltirilgan bo'ladi. Ushbu xizmatlarni samarali tashkil etish esa ijtimoiy xodimlarning faoliyatiga bevosita bog'liq.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR.

Ijtimoiy ta'minotning asosiy elementlaridan biri ijtimoiy xizmatlardir. Biroq, bu juda rasmiy ko'rinadi. Darhaqiqat, davlat apparati muhtojlarga yordam berish va ularni ijtimoiy qo'llab quvvatlashda muhim o'rin tutadi. Fuqaro nimaga muhtojligiga qarab, ijtimoiy xizmatlarning bir necha turlari mavjud. Ijtimoiy xizmatlar turlarini ko'rib chiqishni boshlashdan oldin, biz butun tizim nima ekanligini o'rganamiz. Umuman olganda, ijtimoiy xizmatlar tizimini moddiy jihatdan ifodalangan va kasallik, qarilik, nogironlik va nogironlik sababli og'ir hayotiy vaziyatga tushib qolgan fuqarolarga qaratilgan ijtimoiy yordam majmuasi deb atash mumkin. Qonun qiyin hayotiy vaziyatni insonning normal hayotini

buzadigan, o'zi bilan o'zi bardosh bera olmaydigan holat sifatida belgilaydi. Ijtimoiy yordam keng qamrovli bo'lib, turli ijtimoiy xizmatlardan iborat.

Agar ijtimoiy xizmatlarning barcha mumkin bo'lgan variantlarini ko'rib chiqsak, davlat yordami quyidagi toifalar bilan ifodalanadi:

- uyda ijtimoiy va/yoki ijtimoiy sog'liqni saqlash;
- hayotning turli sohalarida maslahat xizmatlari;
- shoshilinch ijtimoiy xizmatlar;
- muhtoj toifadagi fuqarolar uchun statsionar yoki yarim statsionar xizmatlar;
- yashash uchun vaqtinchalik boshpana berish;
- reabilitatsiya xizmatlari.

Shuni esda tutish kerakki, har bir inson davlatdan yordam olish huquqiga ega, ular bu haqda bizga aytmaydilar. Agar fuqaro, uning vasiysi yoki qonuniy vakilining murojaati bo'lsa, turli xil ijtimoiy xizmatlar ko'rsatiladi. Odatda, yordam shaxsning haqiqiy yashash joyida yoki vaqtincha bo'lgan joyida ko'rsatiladi, u bepul yoki pullik bo'lishi mumkin, shartnoma va shartnomadan tashqari asosda amalga oshiriladi. Ham davlat, ham xususiy fondlar odamlarga yordam beradi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR.

Oxirgi bir necha yil ichida ijtimoiy xizmatlar butun farovonlik tizimini yanada samaraliroq qilish uchun zarur yordam shakli sifatida qarala boshladi. Shu bois, har qanday davlatning asosiy faoliyati fuqarolarning hayotiy vaziyat, kasallik, qarilik va boshqa sabablarga ko'ra yuzaga keladigan salbiy oqibatlarini bartaraf etishi uchun aholini ijtimoiy himoya qilishga yo'naltirilishi kerakligini tushunish muhimdir.

Ijtimoiy xodimga qanday talablar qo'yiladi, uning vazifalari, ijtimoiy himoya va fuqarolarga ijtimoiy yordam ko'rsatish bo'yicha mutaxassis sifatidagi huquq va majburiyatlari - eng insonparvar kasblardan biri. Ijtimoiy himoyani mahalla darajasida tashkil etish, ijtimoiy xizmat va yordamlarni kompleks yondashuv asosida ko'rsatish, aholi og'ir ijtimoiy ahvolga tushib qolishining oldini olish,

shuningdek, ijtimoiy himoyaning manzilliligi va samaradorligini oshirish hamda aholining ko'makka muhtoj qatlami ijtimoiylashuvini ta'minlash maqsadida 2023 yil 15 oktyabrdan boshlab 1-ilovaga muvofiq dastlab 28 ta tuman (shahar)larda eksperiment tariqasida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Ijtimoiy himoya milliy agentligining (keyingi o'rinlarda – Agentlik) “Inson” ijtimoiy xizmatlar markazlari va ijtimoiy xodimlar guruhlarini ko'rsatadigan ijtimoiy xizmatlar

va yordamlarning yangi tizimi yo'lga qo'yilishi maqsad qilib olingan edi.

Og'ir ahvolga tushib qolgan va og'ir ahvolga tushib qolish xavfi yuqori bo'lgan shaxslar va oilalarga (keyingi o'rinlarda – ijtimoiy himoyaga muhtoj aholi) bevosita mahalla darajasida kompleks yondashuv asosida professional ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish va ijtimoiy himoyaga muhtoj aholining ehtiyojlari va mavjud imkoniyatlarini baholash orqali ularga individual tartibda ijtimoiy xizmatlar va yordamlar ko'rsatish rejalari (keyingi o'rinlarda – individual ijtimoiy xizmatlar rejasini) ishlab chiqildi. Shuningdek individual ijtimoiy xizmatlar rejasiga muvofiq ijtimoiy xizmatlar va yordamlarning ko'rsatilishini tashkil qilindi, va zarur hollarda individual ijtimoiy xizmatlar rejasiga tegishli tuzatishlar kiritildi.

XULOSA VA TAKLIFLAR.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak o'zini-o'zi boshqarish organlarining ijtimoiy xizmatlarni tashkil etishdagi roli tobora ortib bormoqda. Ijtimoiy xodimlar esa bu tizimning eng muhim bo'g'ini bo'lib, ular orqali ijtimoiy adolat, yordam va qo'llab-quvvatlash keng joriy etiladi. Shu sababli, ijtimoiy xizmatlar mexanizmlarini yanada takomillashtirish va bu sohaga zamonaviy yondashuvlarni joriy etish bugungi kunda nihoyatda muhim hisoblanadi.

Mahallalarda ijtimoiy muammolarni aniqlash va hal etish ishlarini kompleks tashkil etish, ijtimoiy himoyaga muhtoj aholiga «oilabay» yondashuv tizimini joriy etish, ko'rsatilayotgan ijtimoiy xizmatlarning soni va sifatini oshirish, bunga javobgar bo'lgan vazirlik va idoralarning mas'uliyatini kuchaytirish hamda xotin-qizlarni kasbga o'qitish tizimini yanada jadallashtirish zarur deb xisoblaymiz

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Soliyeva N.M., Xodjayev N.X. “Ijtimoiy ishning nazariy va amaliy asoslari.” – T.: Ijtimoiy fanlar akademiyasi nashriyoti, 2022.
2. “O‘zbekiston Respublikasining Aholini ijtimoiy himoya qilish to‘g‘risidagi” qonuni. – T.: Adliya vazirligi nashriyoti, 2021.
3. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan quramiz. – T.:O‘zbekiston, 2017.
4. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. /1-jild/ –T.: O‘zbekiston NMIU, 2017. 592-b.
5. <https://lex.uz/docs/-3107036>